

СЕКЦІЯ V.

Трудове право; право соціального забезпечення

ЗОВНІШНЯ НАВЧАЛЬНО-ТРУДОВА МІГРАЦІЯ МОЛОДІ І УКРАЇНА

Поляруш Світлана Іванівна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

Новим, одним масштабним явищем в Україні в останні роки стала навчально-трудова міграція молоді. Світові глобалізаційні процеси охопили і освітню сферу у XXI ст.

Українські дослідники лише почали теоретичну розробку вказаної вище проблеми. Тут можна виділити теоретичні розробки О. Гринькевич, Л. Жураковської, Я. Ромашової, В. Сандугей, Л. Семів, О. Слободян, Є. Стадного, В. Філатова. Як правило, дослідникам не вистачає статистичної і соціологічної інформації.

В Україні явищу освітньо-трудової міграції молоді сприяли долучення нашої держави у 2005 р. до Болонського процесу, Революція Гідності 2013 р., військовий конфлікт на Сході України з 2014 р., економічні чинники.

Окрім того, молоде покоління українців враховує, що у Європейському Союзі (ЄС) студенти отримують конкурентоспроможну освіту, можливість здобути безкоштовну освіту у престижних університетах, можливість вивчити мови і здобути високооплачувану роботу.

Відтік українських студентів до ЄС став звичним і навіть масовим явищем. Уже у 2015 р. кількість українських студентів, які виїхали на навчання у Європу перевищила кількість приїжджих іноземних студентів, які навчаються в Україні. Найбільш популярними країнами серед українських студентів є Польща, Чехія, Німеччина, Іспанія, Італія, Австрія, Франція, а також США, Канада, Великобританія.

Іноземні студенти розглядаються країнами навчання як цінний ресурс поповнення людського капіталу з огляду на демографічну кризу в ЄС, оскільки на навчання за кордон їдуть активні і найбільш мотивовані молоді люди. Важливим є і те, що такі особи адаптувалися до звичаїв, традицій, законодавства, мови, отримали досвід трудових відносин у країні-реципієнті. Дослідниця Л. Жураковська зазначає, що конкуренція за абітурієнтів та студентів набуває поступово нових рис. За прогнозами Єврокомісії, протягом 2010–2030 рр. кількість молоді (у віці до 25 років) у країнах ЄС зменшиться на 25 млн осіб. Щоби зберегти нинішню чисельність населення, чотирьом найбільшим європейським країнам – Німеччині, Франції, Англії, Італії – необхідно приймати щороку до 700 тис. іммігрантів (сьогодні це 230 тис.). А для того, щоб зберегти рівень економічної активності населення та встановлений пенсійний вік, потрібно близько 1 млн іммігрантів на рік [1, с. 10].

У більшості економічно розвинених країнах світу активно запроваджується система заходів для імміграції через освіту. Зокрема, у країнах

Європи студентам дозволено підробіток під час навчання та перебування за робочою візою 1-1,5 роки після закінчення навчання. Так регулює перебування студентів-іноземців законодавство у Франції, Німеччині, Ірландії, Чехії, Польщі, а також у США, Канаді, Швейцарії, Японії, Австралії, Новій Зеландії.

За даними Міністерства соціальної політики станом на 2019 р. за кордонами нашої держави навчалася близько 70 тисяч студентів, половина з яких навчалася у Польщі [2].

Дослідниця з польського Інституту суспільних відносин (ISP) Марія Косс-Горищевська зазначає, що над поверненням в Україну обмірковує лише 7 % студентів, а кожен третій українець після закінчення навчання у Польщі планує поїхати далі на захід ЄС [3]. Таким чином, статистика свідчить про трансформацію зовнішньої тимчасової освітньої міграції у постійну трудову.

Українська влада намагається протидіяти вказаному вище явищу. Так, у грудні 2019 року президент Володимир Зеленський анонсував державну програму «Повертайся і залишайся» або «Доступні кредити 5-7-9%», ціль якої – повернути українців з-за кордону. Зокрема, програма передбачає кредит для власної справи на суму до 1,5 млн грн на п'ять років з такими умовами: 5 % – для нового та діючого бізнесу, який створить мінімум два робочих місця; 7 % – для бізнесу з виручкою до 25 млн. грн., який не створить робочих місць, за кожного найнятого працівника ставка буде знижуватися на 0,5 %; 9 % – для діючого бізнесу, який має виручку 25-30 млн. грн. Кабінет Міністрів України прийняв відповідну постанову, яку доопрацював протягом 2020 р. [4]. Однак, дана програма виявилася на практиці не придатною для створення бізнесів, залучення в підприємницьке середовище більшого кола осіб, збільшення кількості мікро- та малих підприємств, що працюють в реальному секторі економіки [5].

Слушно також є критика названої програми О. Тітамиром, який вказує, що насправді, сьогодні влада збирається запрошувати українських мігрантів до фіскальної держави, де панує олігархічна економіка трудового визиску й мізерних зарплат, до країни системної, боргової й інституційної кризи [6]. Автор також зазначає, що Україна не готова відмовитися від 13 млрд. доларів щорічних переказів від трудових мігрантів; не готова за найближчі два роки створити 5-8 млн. робочих місць з відповідною європейській оплатою праці і комплексним пакетом соціального захисту.

Тому, кроки з повернення молодих українців-трудомих мігрантів та зменшення кількості освітньо-трудомих міграції повинні бути довгостроковими, комплексними і включати систему заходів як всередині країни, так і за її межами:

в Україні:

- запровадити спеціальний відділ у Міністерстві освіти і науки України для інформування українських громадян про іноземні системи освіти та якість надання освіти іноземними навчальними закладами, особливо з ближнього зарубіжжя;

- стимулювання зростання інноваційного складника освіти та технічного вдосконалення освітнього процесу, запровадження дуалістичної освіти усіх технічних вузів;

- сприяти розвитку спільних навчальних програм на території України між українськими закладами вищої освіти та провідними навчальними закладами світу;

- інтенсифікувати розвиток економіки України і стимулювати зацікавленість українського бізнесу у високоосвічених працівниках;

- розробка національної програми міграційної політики держави, де передбачити конкретні заходи на три-вісім років, спрямовані на максимальне спрощення податкової системи, реформування судової влади й викорінення корупції, створення сприятливих умов для придбання житла та отримання медичного і соціального страхування.

за кордоном:

- впровадження в українських посольствах і консульствах посади спеціального аташе з трудової міграції, консульська підтримка громадських об'єднань мігрантів в юридичному і фінансовому аспектах.

Підсумовуючи сказане, варто відмітити, що навчально-трудова міграція молодих українських громадян – явище складне і за наслідками не однозначне. Для економічно розвинутих країн світу вона позитивно впливає на підтримку їх економік. Для України вона може мати довгострокові негативні наслідки. Для їх попередження і нейтралізації необхідно розробити і впровадити протягом трьох-семи років комплекс економічних, політичних та соціальних заходів, спрямованих на збереження інтелектуального і трудового потенціалу нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жураковська Л. Міжнародний досвід залучення іноземних студентів на ринок праці та доцільність його використання в Україні. *Проблеми реалізації Стратегії державної міграційної політики України* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 груд. 2019 р.) / упоряд. О. А. Малиновська. Київ : НІСД, 2019. 108 с.

2. Освіта за кордоном – що обирають українці? URL: <https://vn.20minut.ua/Osvita/osvita-za-kordonom--primha-chi-neobhidnist-novini-kompaniy-10868587.html>

3. Лише 7 % українців, які навчаються в Польщі, планують повернутися в Україну. URL: https://zik.ua/news/2018/06/20/lyshe_7_ukraintsiv_yaki_navchayutsya_v_polshchi_planuyut_povernutysya_v_1349895

4. Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва: Постанова КМУ від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 26.10.2020).

5. Некрасов В. Як «доступні кредити 5-7-9 %» виявилися недоступними для нового бізнесу: експеримент ЕП. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/6/657777/>

6. Тітамир О. Як повернути українських мігрантів на Батьківщину і чому цьому не допоможе нова державна програма. URL: https://biz.censor.net/columns/3176156/yak_povernuti_ukrainskih_migranty_na_batkivsc_hinu

